

„Bezpečnostní výbor vám, soudruzi, důvěřuje“

Branný a bezpečnostní výbor Národního shromáždění v roce 1968

MILAN BÁRTA

V letech 1948–1989 měla v Československu mocenský monopol Komunistická strana Československa (KSČ), respektive její Ústřední výbor (ÚV). Podléhala mu jak vláda, tak ve větší míře parlament, které se proměnily v ochotné vykonavatele vůle komunistického vedení. V roce 1968 se tyto instituce pokusily osamostatnit a obnovit své ztracené pozice. Paradoxně v čele dění stáli v naprosté většině komunisté. Následující studie nastiňuje tento vývoj na základě popisu vzniku a činnosti výboru branného a bezpečnostního Národního shromáždění ČSSR. Zaměřuje se na bezpečnostní problematiku, která v roce 1968, a zejména po srpnové invazi, hrála specifickou úlohu a stávala se příčinou řady rozporů mezi vrcholnými funkcionáři státu i strany.

PARLAMENT PŘED ROKEM 1968

Po komunistickém převratu v únoru 1948 přestalo být Národní shromáždění nejvyšším orgánem státní moci, v Ústavě z 9. května téhož roku zůstala jen formulace, že je nejvyšším orgánem zákonodárné moci.¹ I tato pravomoc ovšem byla v praxi do značné míry jen formální. Parlament se fakticky stal podřízeným vládnoucí KSČ. Ukázaly to i volby do Národního

shromáždění roku 1948, ve kterých se již neobjevili zástupci stran reprezentujících na různých kandidátkách odlišné politické směry. Místo toho byla předložena jednotná kandidátka Národní fronty Čechů a Slováků, na níž převládali členové komunistické strany, zbytek tvořili její stoupenci. Ústava z roku 1960, která vetkla socialismus i do názvu republiky (Československá socialistická republika, ČSSR), sice formálně posílila postavení parlamentu – vrátila se do

ní totiž věta, že se jedná o nejvyšší orgán státní moci –, současně ovšem přibyl článek o vedoucí úloze KSČ, který potvrzoval dosavadní praxi.² Ústava jinak ponechávala stávající počet poslanců Národního shromáždění, kterých bylo tři sta, volili se na čtyři roky a v jejich čele stálo třicetileté předsednictvo.

V červnu 1964 proběhly volby, po nichž celkem 225 poslanců, tedy více než dvě třetiny, zastupovalo Komunistickou stranu Československa nebo Komunistickou stranu Slovenska (KSS), čtvrtina z nich patřila k nejvyšším funkcionářům. Československá strana lidová (ČSL) a Československá strana socialistická (ČSS) měly po 20 zástupcích, Strana slovenskej obrody (SSO) 6 a 3 patřili ke Straně Slobody (SSL), zbylých 26 zákonodárců bylo bezpartijních. Po volbách zasedl na místo předsedy Národního shromáždění Bohuslav Laštovička, který vystřídal Zdeňka Fierlingera.

S postupným uvolňováním ve společnosti v druhé polovině 60. let Národní shromáždění pomalu posilovalo pravomoci a rozšiřovalo své aktivity. Začalo se více podílet na tvorbě legislativy, postupně i zde vykristalovalo konzervativní křídlo podporující prvního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta Antonína Novotného

¹ Ústava 9. května. Orbis, Praha 1951, s. 22. V popisované době platilo, že parlament tvořilo jednokomorové Národní shromáždění.

² Ústava Československé socialistické republiky. Orbis, Praha 1960, s. 10, 22.

a reformní křídlo proklamující určité změny a částečnou demokratizaci. Konzervativci ovšem zůstávali ve většině, navíc k nim patřilo i vedení Národního shromáždění. Objevily se širší politické debaty i dílčí spory s vládou nebo se stranickým vedením. Tyto aktivity ale neopustily půdu parlamentu, navenek zůstávalo vše při starém, společenské dění se tu odráželo v minimální míře a hlasování končila zpravidla jednomyslně.³

VZNIK VÝBORU BRANNÉHO A BEZPEČNOSTNÍHO

Jedním z momentů, které symbolizovaly ovládnutí státu komunisty a podřízenou roli parlamentu, bylo i to, že mu byla prakticky odebrána možnost kontroly ozbrojených sborů – útvarů ministerstva vnitra a armády. Po parlamentních volbách v roce 1954 byl počet parlamentních výborů značně snížen, zatímco v předchozím volebním období jich vzniklo devětnáct, nyní zůstalo pouze osm. Mezi ty, které již nebyly ustaveny, patřil i branný a bezpečnostní výbor. Kontrola ozbrojených složek měla nadále zůstat věcí komunistického vedení.

Na přelomu let 1967/1968 se ovšem do zorného pole poslanců znovu dostaly i záležitosti týkající se bezpečnostní problematiky. Jednalo se zejména o tzv. strahovské události a o aféru kolem osoby generála Šejny. Dne 31. října 1967 vyšli studenti ze strahovských kolejí do ulic na protest proti opakujícím se výpadkům elektřiny. Na Malé Straně je za použití gumových obušků a slzného plynu brutálně rozehnala Veřejná bezpečnost (VB), v násilnostech pokračovala i na vysokoškolských kolejích, čímž porušila uznávanou akademickou

V době rekonstrukce budovy Národního shromáždění sídlilo jeho předsednictvo a aparát v tzv. Cukrpaláci na Gorkého náměstí (dnes Senovážné), kde jim byla vyhrazena menší část přízemí a první a druhé poschodí (foto: Archiv Poslanecké sněmovny)

svobodu. Mezi studenty bylo pět vážně a neznámý počet lehce raněných. Případ byl silně medializován a přispěl k oslabení pozice Novotného vedení.⁴ Záležitost se projednávala i v Národním shromáždění, nebyla ovšem uspokojivě vyřešena.⁵

Daleko závažnější byla pro Národní shromáždění Šejnova aféra (viz box). Jako poslanec nemohl být Jan Šejna vystaven soudnímu stíhání bez zbavení imunity. Přestože ještě 21. února zašel do budovy parlamentu a ve stejný den přišla z Generální prokuratury žádost o jeho vydání, předsednictvo

Národního shromáždění zahájilo jednání o zbavení imunity (které skončilo doporučením, plénem následně rozhodnutí potvrdilo) až 26. února, aniž tušilo, že generál již opustil republiku, když v noci z 25. na 26. února se synem a milenkou na diplomatický pas vycestoval do Itálie, kde požádal Spojené státy o politický azyl. Nic na tom již nemohlo změnit, že 29. března byl Šejna dodatečně zbaven poslaneckého mandátu. I k tomu došlo kuriózním způsobem. Předsednictvo Národního shromáždění totiž muselo 20. března přijmout zvláště k tomu

3 BUREŠ, Jan – RÁDKOVÁ, Adéla: Národní shromáždění v období 1960–1967. In: BUREŠ, Jan – CVRČEK, Lukáš – FIALKA, Jiří – RÁDKOVÁ, Adéla: *Sputaný parlament. Role a fungování zákonodárního sboru Československa v době diktatury KSČ*. Karolinum – ÚSTR, Praha 2022, s. 51; HOPPE, Jiří: Pražské jaro 1968 v parlamentu. In: DOUBEK, Vratislav – POLÁŠEK, Martin a kol.: *Parlament v čase změny. Případové studie z vývoje českého a československého parlamentarismu*. Akropolis, Praha 2011, s. 103.

4 Více viz PAŽOUT, Jaroslav: „Chceme světlo! Chceme studovat!“ Demontrace studentů z vysokoškolských kolejí v Praze na Strahově 31. října 1967. *Paměť a dějiny*, 2008, roč. 2, č. 1, s. 4–13.

5 Zápis z 19. schůze Národního shromáždění 28. 2. 1968, vystoupení poslance Viktora Knappa – viz <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/019schuz/so19013.htm> (citováno k 26. 6. 2023).

určené zákonné opatření („lex Šejna“), podle jehož jediného paragrafu „poslanec, u něhož vyslovilo Národní shromáždění souhlas k trestnímu stíhání a k uvalení vazby a který se vyhnul tomuto stíhání útěkem do ciziny, ztrácí funkci“.⁶ Tehdejší Národní shromáždění nenašlo jinou reálnou cestu, jak ho zbavit imunity.

Vedení parlamentu si v tomto případě vysloužilo ostrou kritiku. V prvních týdnech roku 1968 instituce zůstávala stranou politického dění a nereagovala na vývoj ve společnosti. Po změnách ve vedení KSČ, k nimž došlo na přelomu let 1967/1968, se podobně jako jinde první aktivizovali komunisté, kteří kritizovali špatné vnitřní fungování zákonodárnyho sboru i nedostatečnou informovanost o dění ve vrcholné politice. Především vedoucí funkcionáři komunistické strany totiž byli informováni lépe než jiní, nejhůře na tom byli zástupci ostatních politických stran a bezpartijní.

Šejnova aféra představovala důležitý katalyzátor politických změn v Československu. Média o ní široce informovala, přičemž nešetřila kritikou nejvyšších představitelů,

Jan Šejna (1927–1997)

Nedostudoval gymnázium, od roku 1946 byl členem KSČ. Po komunistickém převratu se stal zemědělským tajemníkem v Horšovském Týně. Svou závažnou kariéru ovšem nastartoval po nástupu vojenské služby. V listopadu 1950 narukoval k 63. ženijnímu pluku do Terezína. O dva roky později již byl zástupcem velitele pro věci politické. V roce 1954 se stal zástupcem velitele pro věci politické ženijního vojska na ministerstvu národní obrany (MNO), byl zvolen poslancem Národního shromáždění a kandidátem ÚV KSČ. V roce 1956 povýšil na náčelníka sekretariátu ministra obrany Bohumíra Lomského (který vystřídal neblaze proslulého Alexeje Čepičku) a v roce 1964 se stal vedoucím tajemníkem hlavního výboru (HV) KSČ na ministerstvu. Byl oblíbenec prvního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta A. Novotného a přítelem jeho syna. Na počátku roku 1968, po nástupu Alexandra Dubčeka a s tím souvisejícím oslabením Novotného vlivu, došlo k vyšetřování nezákonného obohacování na ministerstvu obrany a zatýkání. Vojenská prokuratura vydala zatykač i na Šejnu. Ten bývá spojován především s nezákonnými spekulacemi s jetelovými semeny (přezdívá se mu také „semínkový generál“), podílel se ale i na pochybných obchodech s chatami či ojetými armádními automobily.

Zdroj: CIGÁNEK, František: Šejnova aféra a Národní shromáždění. In: *Historické studie. K sedmdesátinám Milana Otáhalo*. ÚSD, Praha 1998, s. 35-47; MACÁK, Milan: *Dvoji tvář hazardního hráče (Jan Šejna pod drobnohledem VKR)*. AVIS, Praha 2006.

záležitost obrovsky zvýšila zájem občanů o politické dění. Definitivně podlomila pozice A. Novotného a vedla k řadě personálních změn ve

vedoucích funkcích. V březnu 1968 byli po vyslovení nedůvěry předsednictvem Národního shromáždění odvoláni ministr vnitra Josef Kudrna a generální prokurátor Jan Bartuška. Následně se A. Novotný vzdal postu prezidenta, nahradil ho Ludvík Svoboda. V dubnu 1968 se obměny dočkala celá vláda.

Tyto události se přirozeně odrážely i v parlamentu. Objevily se stížnosti poslanců na nedostatečnou iniciativu jeho vedení a na rozpor mezi formální a skutečnou úlohou Národního shromáždění, které vyústily v tlak na personální obměny. Podněty ke změnám nepřicházely pouze zevnitř parlamentu či z politické scény, ale

Po generálu Šejnovi bylo vyhlášeno celostátní pátrání. V té době však již byl dávno za hranicemi. (foto: ABS)

6 Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 39/1968 Sb. ze dne 21. 3. 1968 o ztrátě funkce poslance Národního shromáždění - viz <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/31130/o/2/zakonne-opatreni-c-39-1968-sb-o-ztrate-funkce-poslanca-narodniho-shromazdeni/zakonne-opatreni-c-39-1968-sb-o-ztrate-funkce-poslanca-narodniho-shromazdeni> (citováno k 26. 6. 2023).

Jednání branného a bezpečnostního výboru, stojící předseda Leopold Hofman, 24. srpna 1968 (foto: Archiv Poslanecké sněmovny)

i z řad veřejnosti. Aktivitu probuzené společnosti i nejrůznějších organizací, institucí či stranických kolektivů se projevovaly mj. rezolucemi, dopisy a telegramy adresovanými přímo Národnímu shromáždění či konkrétním funkcionářům, které přicházely z celé republiky. Hlásily se k politickým změnám a k reformnímu programu nového vedení KSČ. Nezpochybněly socialistické zřízení, stavěly se ovšem za demokratické změny směřující k tzv. socialistické demokracii. Většina se vztahovala k blížícím se volbám, navrhovala jejich odklad, aby byl čas provést úpravy volebního systému. Řada z nich se ovšem týkala přímo práce Národního shromáždění, volala po rozšíření jeho pravomocí, mj. v nich zazněly požadavky na kontrolu vlády či zřízení výborů pro mládež nebo branného a bezpečnostního výboru.⁷

Předsednictvo Národního shromáždění se především v důsledku Šejnovy aféry 20. března usneslo, že bude obnoven branný a bezpečnostní výbor a že mandátovému výboru připadne i dohled nad imunitou poslanců. Aby tato usnesení vešla v platnost, bylo třeba vtělit je do zákona o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění. Návrh na zřízení branného a bezpečnostního výboru byl plénem 29. března přijat bez připomínek, mandátový výbor byl doplněn a rozšířen na výbor mandátový a imunitní. Pro návrh hlasovali všichni poslanci.⁸ Plán na znovuzískání kontroly nad ozbrojenými složkami vládou a parlamentem potvrdil i *Akční program KSČ*, schválený na počátku dubna 1968.

Leopold Hofman (1913–1990)

Pocházel z Českých Budějovic z rodiny levicově orientovaného dělníka. V roce 1932 vstoupil do KSČ. Ve 30. letech bojoval v řadách interbrigád ve Španělsku, po porážce republikánů se stáhl do Francie, kde vstoupil do čs. exilové armády. Po pádu země galského kohouta působil v komunistickém odboji, ilegálně odjel do protektorátu. V listopadu 1941 byl zatčen a do konce války vězněn. Po návratu z koncentračního tábora Mauthausen se dal k dispozici komunistickému vedení, které ho vyslalo do bezpečnostního aparátu. Podílel se na formování Sboru národní bezpečnosti (SNB), v únoru 1948 byl členem jednotky mající v případě potřeby zatknout ministry, kteří podali demisi. Potom byl postaven do čela oddílu zajišťujícího ochranu prezidenta Klementa Gottwalda. V červnu 1951, v době, kdy došlo k zatýkání vedoucích funkcionářů Státní bezpečnosti (StB), byl zatčen i on. V srpnu 1953 byl propuštěn, vrátil se do Českých Budějovic a znovu se zapojil do veřejného i politického života. V roce 1956 mu bylo vráceno členství v KSČ, o které přišel po zatčení. V volbách 1964 byl zvolen do Národního shromáždění a o dva roky později za člena Ústřední kontrolní a revizní komise (ÚKRK) ÚV KSČ. V srpnu 1968 se postavil proti vstupu vojsk do Československa.

Zdroj: KALOUS, Jan: Vzestupy a pády Leopolda Hofmana. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, č. 6. ABS, Praha 2008, s. 263–275.

Na následující schůzi 18. dubna se Národní shromáždění usneslo, že branný a bezpečnostní výbor bude mít celkem třináct členů. K jejich schválení došlo aklamací. Jeho

předsedou byl zvolen Leopold Hofman, a to drtivou většinou 245 hlasů proti 6 (ostatní poslanci nebyli přítomni).⁹ Na stejné schůzi se členové dosavadního vedení Národního

7 Schůze Národního shromáždění ze dne 29. 3. 1968, bod 8) Informace o rezolucích a dopisech organizací a občanů, které došly Národnímu shromáždění – viz <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/ozoschuz/soz0002.htm> (citováno k 26. 6. 2023).

8 Zákon č. 44/1968 Sb. ze dne 29. 3. 1968, kterým se mění a doplňuje zákon o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění.

shromáždění vzdali funkci a tajným hlasováním (dosud se volilo veřejně) bylo zvoleno vedení nové. Novým předsedou se stal Josef Smrkovský, jeden z vůdců reformního procesu, spolu s ním byli zvoleni i noví místopředsedové.

KRÁTKÉ JARO

Ustavující schůze branného a bezpečnostního výboru proběhla 17. května 1968. Byl na ní zvolen místopředseda a projednán následný program. Výbor se pustil aktivně do práce. Na počátku června jednal o úkolech vyplývajících z akčního programu pro ministerstva vnitra a spravedlnosti či o změnách zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.¹⁰

Na následující schůzi 9. července byl znovu projednáván zákon o výkonu trestu odnětí svobody, který měl zajistit zejména převedení problematiky vězeňství z gesce ministerstva vnitra do resortu spravedlnosti. Vyvolával obavy zejména u příslušníků Sboru nápravné výchovy (SNV) zajišťujících ostrahu věznic. Na jednání se dostal také návrh zákona o cestovních dokladech, který měl povolit v komunistickém Československu převratnou novinku spočívající v tom, že právo na vydání pasu mělo být stanoveno zákonem (dosud byla možnost zakázat vydání pasu v případě vágně definovaného „státního zájmu“, což dovolovalo regulovat především výjezdy na Západ). Schůze byla poprvé veřejná, což s povděkem kvitovala média a o zasedání rozsáhle referovala.¹¹ Novináři toho mj. využili k dotazům, zda již odjíždějí zahraniční vojska, která se účastnila cvičení Šumava.

Členové branného a bezpečnostního výboru

Leopold Hofman (KSČ), předseda – předseda představenstva Krajského svazu výrobních družstev České Budějovice

Anton Perkovič (KSS), místopředseda – předseda Okresního národního výboru Žilina

Věroslav Jedlička (ČSS), ověřovatel – Krajská výrobní zemědělská správa Brno

Gejza Végh (KSS) – zootechnik jednotného zemědělského družstva

Jan Hlína (KSČ) – vedoucí tajemník Západočeského krajského výboru KSČ

Jindřich Pešák (KSČ) – v důchodu

Josef Katolický (KSČ) – důstojník Pohraniční stráže

Josef Gemrot (ČSL) – v důchodu (předtím ústřední tajemník Československé strany lidové)

Samuel Kodaj (KSS) – náčelník politické správy 2. vojenského okruhu, pak velitel Východního vojenského okruhu

Jozef Belas (KSS) – náčelník politického oddělení Vyššího leteckého učiliště Košice

Ján Mockovčiak (KSS) – politický pracovník Východoslovenského krajského výboru KSS

Václav Ircing (KSČ) – velitel brigády Pohraniční stráže

Jozef Turošík (KSČ) – velitel 3. motostřelecké divize

Jozef Valo (KSS) (od 13. 9. 1968) – místopředseda Národního shromáždění

Bohumír Lomský (KSČ) (od 13. 9. 1968) – do dubna 1968 ministr obrany, pak pracovník Vojenského historického ústavu

Také brannému a bezpečnostnímu výboru přicházela řada rezolucí a dopisů od občanů či institucí a organizací, další přebíral podle odpovídajících problematik od Národního shromáždění. Týkaly se především dění na ministerstvu vnitra, které na počátku dubna s vizí výrazných změn převzal Josef Pavel. Většina z nich vyjadřovala podporu plánům na reformy i přímo osobě ministra, objevila se však i řada jiných, které mu vyslovovaly nedůvěru. Členové výboru se usnesli podpořit Pavla (který byl blízkým přítelem Leopolda Hofmana) a na schůzi 9. července

přijali stanovisko, jímž vyslovili souhlas s opatřeními, která prováděl. Dodávali zároveň, že není možné vše uskutečnit naráz, a je proto nutné mít trpělivost, protože některé kroky vyžadují změny zákonů. Na závěr vyzvali všechny občany, aby byli nápomocni StB i VB při udržování veřejného pořádku. Podobně na příslušníky SNB apelovali, aby důsledně plnili pokyny a nařízení ministra. O den později byla výzva zveřejněna v médiích.¹² Měla značný ohlas v resortu ministerstva vnitra, ministra veřejně podpořili komunisté ve VB,¹³ Hlavní výbor KSČ na

9 Schůze Národního shromáždění ze dne 18. 4. 1968 – viz <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/o22schuz/so22005.htm> (citováno k 26. 6. 2023).

10 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 01-1-31, Stenografický zápis ze schůze BBV, 6. 6. 1968.

11 Vznikají nové důležité zákony. *Rudé právo*, 10. 7. 1968, s. 1, 3.

12 Výzva výboru NS veřejnosti. *Rudé právo*, 11. 7. 1968, s. 2.

13 Plná podpora ministru Pavlovi. *Rudé právo*, 12. 7. 1968, s. 2; Odhalit pisatele letáků. *Rudé právo*, 13. 7. 1968, s. 2.

Takto referovalo *Rudé právo* 30. června 1968 o vzniku branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění (foto: archiv autora)

ministerstvu vnitra i komunisté na rozvědce¹⁴ a na kontrarozvědce.¹⁵ Činnost branného a bezpečnostního výboru se rychle zapsala do povědomí příslušníků ozbrojených složek, o jeho ustavení se ve svém známém vystoupení na tiskové konferenci 15. července, v němž se kriticky vyjadřoval k principům vojenské doktríny Varšavské smlouvy, zmínil i generál Václav Prchlík.¹⁶

Zřízení výboru kladně přijala i široká veřejnost, ať již šlo o jednotlivce, spolky nebo organizace. Tak např. Svaz čs. spisovatelů se na branný a bezpečnostní výbor obrátil s tím, aby pověřil ministerstvo vnitra likvidací sítě tajných spolupracovníků StB mezi spisovateli,¹⁷ zástupci česko-bratrské církve zase žádali, aby bylo jejich souvěrcům povoleno vykonávat vojenskou službu beze zbraní,¹⁸ apod. Docházely ale i anonymní dopisy, zpravidla namířené proti konkrétním osobám.

Při seznamování se s problematikami, které měl výbor v gesci, byli zvaní vedoucí funkcionáři resortů, jichž se záležitosti týkaly. Za ministerstvo vnitra na výbor docházeli opakovaně především ministr Josef Pavel a první náměstek Stanislav Padrůněk. Na schůzi 25. července se předsednictvo rozhodlo projednat bezpečnostní situaci v zemi. Pozvalo proto ministra vnitra, který se omluvil a místo sebe vyslal právě Stanislava Padrůňka, jemuž sekundovali za ministerstvo národní obrany náčelník Hlavní

Stanislav Padrůněk zdůraznil, že v kritické situaci je zvláště kontrarozvědka, jejíž aparát není v současné době akceschopný

správy pozemních vojsk a zástupce ministra národní obrany pro bojovou přípravu vojsk Alexander Mucha a za Pohraniční stráž její náčelník Karel Peprný. I tato problematika se – což by se v uplynulých letech nemohlo stát – projednávala veřejně. Padrůněk přednesl rozsáhlý referát, ve kterém představil kroky a plány ministra Pavla (jichž byl ostatně sám do značné míry autorem). Hovořil o přípravě akčního plánu MV, šetření nezákonností 50. let atd. Prohlásil, že bezpečnostní situace je „*uvelku*

normální[, panuje] klid a pokoj, který ovšem nevylučuje jednotlivá vybočení z mezí zákonosti“.¹⁹ V této souvislosti zmínil několik vražd v Praze a nález zbraní na Karlovsku. Konstatoval, že rozhodně není vše v pořádku, že v posledních letech se zvyšuje kriminalita. Zdůraznil, že v kritické situaci je zvláště kontrarozvědka, jejíž aparát není v současné době akceschopný, takže nemůže plnit v plném rozsahu úkoly na něj kladené. Tento vývoj měl podle něj kořeny v hluboké minulosti. Přiznal současně i ztíženou situaci související s uvolňováním vztahů se Západem, což zvyšuje nebezpečí pronikání nepřátelských zpravodajských služeb do republiky a aktivit jejich domácích pomahačů. Připustil nutně propouštění u StB související s výraznou proměnou činnosti (přičemž

14 Viz <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/srpen1968/cinnost-ksc/prohlasoni.pdf> (citováno k 28. 6. 2023).
15 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 02-2-4, Návrh dopisu Brannému a bezpečnostnímu výboru NS, 13. 7. 1968.
16 Viz text o generálu Prchlíkovi v tomto čísle revue *Paměť a dějiny*.
17 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 03-23/1, Dopis zavadní organizace KŠČ při Svazu čs. spisovatelů adresovaný brannému a bezpečnostnímu výboru, 26. 6. 1968.
18 Tamtéž, Dopis Českobratrské církve evangelické z Rokycan adresovaný brannému a bezpečnostnímu výboru, 5. 6. 1968.
19 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 01-1-3, Referát S. Padrůňka přednesený na schůzi branného a bezpečnostního výboru dne 25. 7. 1968.

někteří funkcionáři již museli odejít) a upřesnil, že k hlavním krokům dojde v polovině srpna 1968. Dodal, že se ministerstvo snaží problémy řešit komplexně, chce zvýšit početní stavy, zvednout platy, vyřešit nedostatky bytů apod. Doplnil, že si branný a bezpečnostní výbor svými aktivitami již stačil získat u SNB důvěru a autoritu.²⁰ V celku poslanci vyslovili s přednesenými rozklady souhlas.

Pokud šlo o stěžejní materiály, např. vztahující se k plánované reformě ministerstva vnitra a především Státní bezpečnosti, případně o připravovaný akční plán MV, jejich předávání jasně ukazuje rozložení pozic v roce 1968. Kolovaly mezi ministerstvem, oddělením státní administrativy ÚV KSČ (které mělo na starosti ozbrojené složky), samotným Ústředním výborem, vládou, branným a bezpečnostním výborem či přímo Národním shromážděním.

Další schůze branného a bezpečnostního výboru byla naplánovaná na 26. srpna, MV mělo referovat o návrhu vládního zákona o Ústřední správě zpravodajské služby, podle něhož měla být Státní bezpečnost vydělena z resortu ministerstva. Začátkem srpna si proto členové výboru vyžádali informaci ministra Pavla o tom, jaká opatření byla učiněna k přestavbě StB a v jakém stadiu se proces nachází.²¹ Neobraceli se ovšem pouze na jiné s žádostmi o informace, sami je aktivně shromažďovali. Právě v souvislosti se zákonem o Ústřední zpravodajské službě žádali MV o posudek k problému.²²

Poslední schůze Národního shromáždění před srpnovou okupací se konala 10. července 1968, plénum se mělo znovu sejít začátkem září. Bez přerušení nadále pracovalo předsednictvo, které se naposledy sešlo 26. července.

OSUDNÝ SRPEN

V noci z 20. na 21. srpna 1968 došlo k invazi vojsk pěti států Varšavské smlouvy do Československa. V reakci na to byla mj. vyhlášena schůze předsednictva Národního shromáždění. V mimořádné situaci místopředseda Jozef Valo svolával poslance prostřednictvím rozhlasového vysílání. Předsednictvo přijalo prohlášení proti okupaci adresované předsedům vlád a parlamentů pěti států Varšavské smlouvy. Zvolilo také šestičlennou delegaci, která měla sdělit stanovisko předsednictva k situaci velvyslanci SSSR a ihned poté navázat osobní spojení s prezidentem republiky Ludvíkem Svobodou. Řešila se samozřejmě otázka, proč byli zatčeni vrcholní političtí představitelé i kde se nacházejí. Odpoledne 21. srpna okupaci odsoudilo také plenární zasedání a současně vyslovilo podporu vedení KSČ i státu.²³ Je třeba si uvědomit, že poslanci jednali s vědomím toho, že vrcholní představitelé komunistické strany i státu (včetně předsedy Národního shromáždění Josefa Smrkovského a poslance Františka Kriegla) byli internováni sovětskými vojáky a nikdo neví, kde zrovna jsou. Jednali

za rachotu obrněnců projíždějících pod okny a za zvuků střelby.²⁴ Ani zákonodárci však nebyli v postojích vůči okupaci jednotní. Skupinka promoskevských poslanců v čele s Vilémem Novým se snažila prosadit kolaborační aktivity. Když neuspěli, budovu parlamentu opustili.

Na jednání parlamentu se dostavili také členové branného a bezpečnostního výboru a především Leopold Hofman se ihned první den zapojil do dění. Několikrát jednal s ministrem vnitra Josefem Pavlem, který se skrýval před sovětskými vojáky i zrádci z řad StB. Jedna z Hofmanových prvních cest vedla do Národního shromáždění. I v následujících dnech zůstávali členové výboru v úzkém kontaktu a navzájem si předávali nejnovější informace. Hofman si také telefonoval se Stanislavem Padrůňkem, izolovaným večer sovětskými vojáky v budově ministerstva vnitra na Letné. Věděl, že v budově jsou kromě něj drženi ještě tajemník ministra Jiří Hošek a velitel budovy Lubomír Kroh.²⁵ Volal si i s Viliamem Šalgovičem, u něhož zjišťoval, proč tajemníka ÚV KSČ Čestmíra Císaře ráno zajistili příslušníci StB.²⁶ Náměstek pro StB se tvářil, že o ničem neví, a sliboval, že nechá vše prošetřit. Hofman ho upozornil, že jako náměstek ministra je odpovědný Národnímu shromáždění a jako takový nesmí připustit žádné nezákonnosti, což Šalgovič nekomentoval. V té době již totiž jasně vycházela na povrch jeho role v plánech interventů i napojení na sovětské zpravodajské služby.²⁷

20 Tamtéž.

21 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 01-1-11, Dopis L. Hofmana adresovaný ministru vnitra J. Pavlovi, 14. 8. 1968.

22 Tamtéž, sign. 01-3-10, Posudek k návrhům zákonů o „Ústřední správě zpravodajské služby“ a o „Vojenské zpravodajské službě“, 2. 8. 1968. Skupina odborníků sestavená ze zástupců nejrůznějších složek MV návrh na zřízení Ústřední zpravodajské služby (motivovaný politicky, přičemž mělo jít především o to, dostat StB zpod kontroly Josefa Pavla) v navrhované podobě odmítla.

23 CIGÁNEK, František: Postavení a role parlamentu v srpnových dnech 1968. In: PEČKA, Jindřich – PREČAN, Vilém (eds.): *Proměny pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Doplněk, Brno 1993, s. 128–131.

24 Tamtéž, s. 137–138.

25 Viz text BÁRTA, Milan: Pod dočasnou ochranou sovětské moci. Únos funkcionářů ministerstva vnitra v roce 1968 v tomto čísle revue *Paměť a dějiny*.

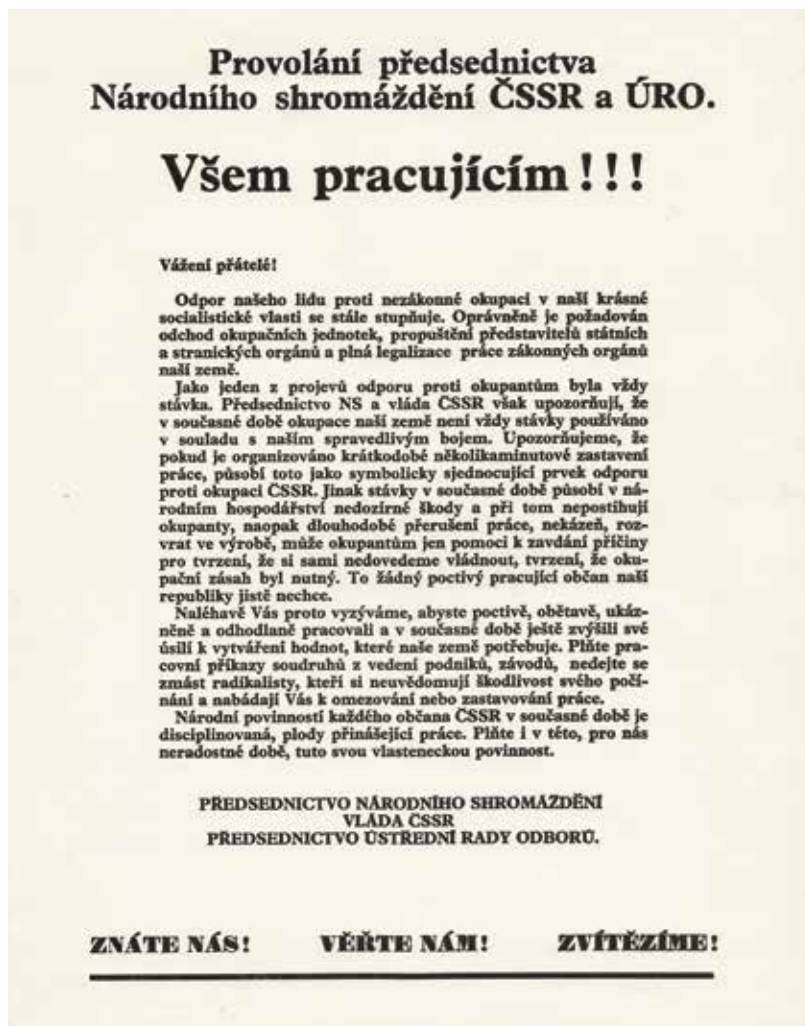
26 Šalgovič vydal pokyn, aby byl Císař zatčen a převezen na Krajskou správu SNB Praha. Propuštěn byl opět na Šalgovičův pokyn po jeho jednání s prezidentem Svobodou.

27 Zápis z 85. schůze předsednictva Národního shromáždění z 21. 8. 1968 – viz <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/026schuz/kniha/so26101.htm> (citováno k 26. 6. 2023).

Společné prohlášení předsednictva Národního shromáždění a Ústřední rady odborů a vlády určené veřejnosti, které reagovalo na hodinovou stávku zahájenou v poledne 22. srpna 1968 (foto: archiv autora)

Dne 22. srpna poslanci přijali na plenární schůzi *Provolání NS k občanům Československé socialistické republiky*, které vyzývalo k rozvaze a klidu. Opakovaně vyslovili důvěru v legální vedení republiky a vyjádřili podporu zahájenému XIV. mimořádnému sjezdu KSČ. Ocenili také činnost sdělovacích prostředků a postoj veřejnosti. Na závěr přijali usnesení, že nikdo z nich neopustí dobrovolně budovu parlamentu. Národní shromáždění tak v srpnových dnech jako jediný státní orgán fungovalo i přes mimořádně komplikované podmínky, zasedalo předsednictvo, výbory i plénum.²⁸ Sovětští vojáci střežili vstup do budovy, takže styky poslanců s vládou a prezidentem byly omezené. Prezident Svoboda ovšem jednal bez ohledu na parlament. První dva dny okupace se ani nesešel s jeho zástupci. O Svobodově plánu na cestu do Moskvy (nevybral si do doprovodu nikoho z poslanců) se předsednictvo Národního shromáždění dozvědělo až v ranních hodinách 23. srpna, a to v podstatě náhodou.

Branný a bezpečnostní výbor na jednu patřil k nejdůležitějším. Pro Národní shromáždění se podařilo získat vysílačky, které měly zprostředkovat spojení nejen s vládou a prezidentem, ale i s krajskými národními výbory v regionech. Předsednictvo také požádalo, aby výbor zajistil ochranu budovy Národního shromáždění, především aby bránil provokacím, které by vedly k zásahu sovětské armády. V budově se pohybovala řada neznámých lidí, z nichž někteří zabezpečovali

spojení s hromadnými sdělovacími prostředky, další podávali informace brannému a bezpečnostnímu výboru atd. Do čela za tímto účelem ustavené bezpečnostní komise byl postaven Josef Katolický (vedle toho dočasně vznikly komise zdravotní, kulturní a informační skupina, které měly poslancům usnadnit práci ve ztížených podmínkách).

Výbor zajišťoval spojení s ozbrojenými složkami, především s Bezpečností. Leopold Hofman často jednal

s Josefem Pavlem, někdy přímo, většinou ale telefonicky, protože ministr se skrýval před Sověty. Hofman měl o dění na ministerstvu vnitra dobré zprávy, ať již díky Pavlovi, nebo dalším funkcionářům a stranickým organizacím v resortu. Také on chválil Veřejnou bezpečnost, která se snažila udržovat pořádek a hlásila se k legálním orgánům. Věděl, že část příslušníků StB se podílela na přípravě vstupu vojsk, na rozdíl od řady jiných však byl informován, že

²⁸ Obtížné podmínky dokumentuje např. DVOŘÁČEK, Petr: Národní shromáždění za okupace v srpnu 1968 ve fotografiích. *Paměť a dějiny*, 2019, roč. 13, č. 2, s. 108–114. Ráno 22. 8. bylo na jednání přítomno 162 poslanců, v následujících dnech jich přibývalo a 28. 8. jich bylo již 220.

Sovětská vojáci a obrněná technika u budovy Národního shromáždění. V srpnových dnech se spalo, doslova kde a na čem se dalo. Odpočinek v předsíni pracovny předsedy Národního shromáždění. (foto: Archiv Poslanecké sněmovny)

většina z nich tak činila podle rozkazu nadřízených bez vědomí toho, že pracují proti své vlasti. V rozhovorech s novináři upozorňoval na to, že kolaboranti se znemožnili sami, varoval ovšem před nadměrným užíváním slova kolaborant s tím, že mnoho z pracovníků StB jednalo z nevědomosti. V rozhovoru pro rozhlas jménem branného a bezpečnostního výboru apeloval na příslušníky Státní bezpečnosti slovy, že „každý zvlášť si musí v této chvíli uvědomit svou odpovědnost a uvědomit si to, že náš lid bude naše činy těchto dnů posuzovat přísně [...] a bezpečnostní výbor vám, soudruzi, důvěřuje, že se nepropůjčíte k ničemu, k žádnému činu, za který bychom se museli stydět.“²⁹

Na mimořádné schůzi 24. srpna výbor probíral právě otázky spojené s podílem StB na okupaci. Zprávu o situaci na Správě SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje na ní

přednesli její náčelník pplk. Josef Karas, jeho zástupce a náčelník správy StB pplk. Miloš Hrabina a zástupce náčelníka vyšetřovacího odboru kpt. Zdeněk Kašpařík.³⁰ Uznali, že situace na pražské StB je komplikovaná, ale většina příslušníků prý stojí za legálními orgány, pouze váhá, na jakou stranu se přiklonit. Připustili, že na správě je silná skupina bývalých funkcionářů a starších lidí spjatých s 50. lety, kterým by vyhovoval návrat k poměrům před lednem 1968. Mladí, kteří stojí pevně za reformním procesem, jsou v menšině. To se konečně potvrdilo v době vstupu vojsk, kdy bylo osm reformistů na pokyn Bohumila Molnára (který měl zajistit spolupráci pražské StB s intervenčními vojsky) internováno. Doznali, že přišli na výbor především proto, že rozhlas obvinil pražskou Státní bezpečnost z kolaborace, což vedlo nejen ke snížení její akceschopnosti,

ale způsobovalo příslušníkům StB i problémy v bydlíštích a na veřejnosti. Výbor slíbil, že připraví výzvu pro média určenou veřejnosti i dovnitř aparátu ministerstva vnitra. Druhý den výbor přijal prohlášení k příslušníkům MV a občanským zaměstnancům armády a MV.³¹

Plénu Národního shromáždění předával informace z tohoto jednání člen výboru Věroslav Jedlička, který mj. uvedl, že „branný a bezpečnostní výbor považuje za nutné v této chvíli zveřejňovat všechny údaje o těch, kteří ve složkách Ministerstva vnitra se zpronevěřili nejen stanovisku (myšleno stanovisko ÚV KSČ odmítající vstup vojsk – pozn. aut.), ale především platným zákonným normám“.³² Návštěva funkcionářů ze SNB znovu rozproudila diskusi okolo podílu StB na okupaci Československa a řada poslanců požadovala, aby se od něj StB sama distancovala a očistila se od zrádců

29 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 01-4-2, Provolání L. Hofmana v rozhlasu, 23. 8. 1968.

30 Tamtéž, sign. 01-1-2, Zápis z mimořádné výborové schůze branného a bezpečnostního výboru konané dne 24. 8. 1968. J. Karas převzal vedení správy StB 12. 7. 1968, předtím vedl správu VB Praha. M. Hrabina se do čela pražské StB dostal ještě později.

31 Tamtéž, Zápis z mimořádné výborové schůze branného a bezpečnostního výboru konané dne 25. 8. 1968.

Takovýto výhled měli poslanci z budovy Národního shromáždění 23. srpna 1968 (foto: Archiv Poslanecké sněmovny)

aby do Moskvy odjela další zvláštní konzultační skupina, nebo aby delegace přerušila jednání a vrátila se na nějaký čas domů. Prezident a ostatní (včetně internovaných politiků) se nakonec ze SSSR vrátili 27. srpna po podpisu tzv. moskevského protokolu, který dodatečně legitimizoval okupaci a stál na počátku „normalizace“ situace. Dokument byl ovšem tajný, ani poslanci neznali jeho

Hlavní pozornost poutala prezidentova návštěva v Moskvě, která se neplánovaně prodloužila. Poslanci z komplikovaných jednání nedostávali informace.

obsah. Předseda NS Smrkovský podal o průběhu jednání pouze stručnou zprávu a uvedl, že protokol je závazný i pro parlament. Plénum Národního shromáždění bylo rozpuštěno a poslanci se vrátili mezi voliče do svých volebních obvodů s tím, že do dalšího setkání, které bylo předběžně stanoveno za 3–5 dní, budou zasedat kromě předsednictva ještě výbory ústavně právní, branný a bezpečnostní a také zahraniční, které měly být připravené projednat dokumenty schválené v Moskvě.

Ve středu 28. srpna se výbor znovu věnoval situaci na ministerstvu vnitra, tentokrát na základě zpráv náčelníka městské správy VB Praha pplk. Vladimíra Ticháčka a Generální prokuratury. Zabýval se i případem pětice funkcionářů ministerstva vnitra unesených do NDR. O pomoc požádali funkcionáři ministerstva v čele s Josefem Pavlem i rodiny odvečených, které o svých blízkých neměly žádné informace. Vzhledem

a kolaborantů. Ve stejný den poslanci Jan Hlína a Josef Katolický navštívili několik okrskových služeben VB (včetně Bartolomějské, kde sídlila i krajská správa Praha). Dozvěděli se, že zatímco po invazi prakticky vymizela kriminalita, přítomnost cizích vojáků a jejich techniky v ulicích prakticky znemožňovala řízení dopravy.

Členové výboru sledovali dění v hlavním městě i v celé republice, zaměřovali se na možné provokace z obou stran a na konflikty mezi občany a okupačními vojáky. Měli také prověřovat informace o úmrtí,

resp. zabití, sovětských vojáků a v případech, kdy by se ukázaly jako nepravdivé, zajistit jejich dementování prostřednictvím tisku. Hlavní pozornost ovšem poutala prezidentova návštěva v Moskvě, která se neplánovaně prodloužila. Poslanci z komplikovaných jednání nedostávali informace. Někteří proto navrhovali, aby se branný a bezpečnostní výbor pokusil o přímé spojení s Moskvou a navázání kontaktu s Josefem Smrkovským. Dne 25. srpna se podařilo informovat prezidenta o dění v zemi a parlament navrhl dvě řešení stávající situace – buď

32 Zápis z 85. schůze předsednictva Národního shromáždění z 24. 8. 1968 – viz <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/o26schuz/kniha/so26113.htm> (citováno k 26. 6. 2023).

Schůze Národního shromáždění dne 22. srpna 1968, hovoří místopředseda Andrej Žiak

I během mimořádných schůzí v srpnových dnech se o zasedání parlamentu intenzivně zajímali novináři (foto: 2x APS)

ke stále nejasné situaci doporučoval generál Jozef Turošík podřídit Veřejné bezpečnosti k udržení pořádku část armády.³³

Výbor řešil i další problémy, jaké představovala ochrana hranic, čs. občané zatčení okupačními vojsky, zásobování apod. Ani jeho členům či jejich rodinným příslušníkům se přitom nevyhnuly extrémní situace, které v dané době nastávaly. Manželka Jozefa Belase Valentína byla Ruska. Seznámil se s ní během studií v SSSR. Dne 23. srpna odpůrci okupace v Košicích vylepovali plakáty se jmény jejich údajných příznivců, mezi nimiž nechybělo ani Belasovo jméno (podílel se na útvaru na vítání sovětských vojáků). Jeho manželka se pokusila jeden plakát strhnout, lidé z ní následně servali šaty, polili ji červenou barvou a nahou ji vodili ulicemi.

TĚŽKÝ PODZIM

Moskevský protokol znamenal začátek kapitulace vůdčích československých politiků před Brežněvovým vedením. Nejradikálnější reformisté museli ustoupit do pozadí a otevírala se cesta k pozvolné „normalizaci“ situace. Důležitou otázkou jak pro politické a státní vedení, tak pro veřejnost představovala přítomnost cizích vojsk na území republiky. Bylo nutné se s ní nějakým způsobem vypořádat, v té době ještě většina národa věřila, že budou stažena.

I v souvislosti s tím hrál branný a bezpečnostní výbor nadále

významnou úlohu. Například 11. září projednával návrh zákona o některých opatřeních k upevnování veřejného klidu a pořádku (návrh dostaly k projednání také výbory ústavně právní a pro národní výbory). Zákon (a spolu s ním další dva podobné) nakonec poslanci pod číslem 126 jednomyslně schválili, ačkoliv se jasně stavěl proti výdobytkům pražského

jara, protože dával národním výborům možnost rozehnat jakoukoli demonstraci nebo shromáždění a ministerstvo vnitra mohlo zakázat nebo rozpustit každou dobrovolnou organizaci.

Dne 13. září bylo schváleno rozšíření výboru o Bohumíra Lomského (který byl současně uvolněn z kulturního výboru) a Jozefa Valo „vzhledem

³³ ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 01-1-2, Výpis ze stenografického zápisu schůze výboru branného a bezpečnostního konané dne 28. 8. 1968.

Po návratu čs. delegace z Moskvy přijel 27. srpna 1968 Josef Smrkovský do budovy Národního shromáždění. Po cestě ho vřele vítali občané. (foto: Archiv Poslanecké sněmovny)

k nově vzniklé situaci, kdy před branným a bezpečnostním výborem NS stojí řada vážných úkolů spojená s odchodem cizích vojsk a zabezpečením ochrany státních hranic, se zvyšováním bojeschopnosti naší armády, veřejného pořádku a bezpečnosti státu“.³⁴

Vláda a prezident začali parlament obcházet a rychle se ukázalo, že mu bude přisouzena stejná role jako před lednem 1968. Podobně na tom byl i branný a bezpečnostní výbor. Jasně se to projevilo při jednání s ministerstvem vnitra, které se rychle vydalo na cestu „normalizace“. Pracovníci Studijního ústavu ministerstva vnitra dokončili koncem září 1968 zprávu, kterou doplnili pěti přílohami dokumentujícími těžká zranění a usmrcení čs. občanů okupačními vojáky, zadržení čs. občanů, vměšování okupantů do pravomocí čs. orgánů i o páchání další trestné činnosti. Jeden výtisk byl připraven k zaslání výboru, nový ministr vnitra Jan Pelnář však odeslání zakázal s tím, že odejít mohou pouze přílohy se stručným průvodním dopisem, zprávu samotnou odeslat nepovolil.³⁵

Výbor i nadále aktivně pokračoval v zasedání, probíral zákon o důchodovém zabezpečení účastníků odboje, zásady rozpočtu ministerstva vnitra, zákon o federaci atd. Nadále sledoval výsledky reformního procesu na ministerstvu vnitra, možná ale šlo především o iniciativu Leopolda Hofmana. Ten se neustále zajímal např. o osud Stanislava Padrůňka, který po odchodu z funkce prvního náměstka zůstával v rámci ministerstva dlouho

bezprizorní.³⁶ Opakovaně se také snažil získat od ministerstva vnitra zprávy o prověřování kolaborantských postojů a zneužití pravomocí funkcionářů StB v srpnových dnech.³⁷ Nový ministr ale postupoval v záležitostech majících spojitost s okupací republiky opatrně a žádosti musely být urgovány.

Ani členové branného a bezpečnostního výboru se ale neodhodlali

k odporu proti nastoupenému politickému kurzu. Projevilo se to zejména při rekordně rychlém schvalování smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk, v níž byla zakotvena vágně definovaná „dočasná“ přítomnost sovětských vojáků v Československu. O ní se narychlo jednalo na schůzi stranické skupiny poslanců KSČ, na společné schůzi výborů branného a bezpečnostního, ústavně právního

34 Doplnovací volba členů výborů Národního shromáždění, 13. 9. 1968 - viz <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/026schuz/so26o16.htm> (citováno k 26. 6. 2023).

35 ŽÁČEK, Pavel: Studijní ústav ministerstva vnitra proti okupaci II. Srpen a září 1968 ve fondech Archivu bezpečnostních složek. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, č. 18. ABS, Praha 2020, s. 362–383.

36 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, sign. 01-3-11, Dopis L. Hofmana adresovaný ministru vnitra J. Pelnářovi, 13. 6. 1969. Padrůňek nakonec musel služby MV opustit.

Vystoupení poslankyně Gertrudy Sekaninové-Čákrťové, 18. října 1968. Navrhla mj. usnesení, podle něhož „*Národní shromáždění žádá vládu, aby v brzké době zahájila se Sovětským svazem jednání o úplném odchodu sovětských vojsk z československého území*“. Její pozměňovací návrh byl zamítnut.

Hlasování o přijetí smlouvy o pobytu sovětských vojsk, vpředu František Kriegel, za ním Gertruda Sekaninová-Čákrťová (foto: 2x APS)

z KSČ. Dostal se pod kontrolu Státní bezpečnosti, která ho vedla pod krycím jménem „Kanovník“. Později patřil k signatářům Charty 77. Většina ostatních setrvala v parlamentu do konce funkčního období, tedy do roku 1971. Někteří udělali kariéru i za normalizace. Jozef Belas zůstal v politické správě čs. armády, Samuel Kodaj, který už v době pražského jara kritizoval reformy a manifest *Dva tisíce slov* označil za kontrarevoluční dokument, v době normalizace zastával post velitele Východního vojenského okruhu a v parlamentu vydržel až do roku 1986. Generál Jozef Turošík zase od února 1971 až do roku 1989 zastával funkci zmocněnce vlády ČSSR pro záležitosti dočasného pobytu sovětských vojsk.

Vývoj branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění v roce 1968 ukazuje rozpornou povahu pražského jara. Všichni jeho členové byli zvoleni v roce 1964, někteří se otevřeně hlásili k reformní politice pražského jara, další se změnami nesoouhlasili a dávali to najevo, většina ovšem čekala a oportunisticky podpořila ty, kdo momentálně vítězili. Situace gradovala po srpnové invazi, kdy řada členů výboru prokázala velkou míru samostatnosti i odvahu, které však měly jen krátké trvání. Následoval návrat do pozic trpných přitakávačů vedení strany. PI

a zahraničního či na předsednictvu, pak byla teprve předložena plénu Národního shromáždění. Přestože na těchto jednáních zazněly výhrady, proti přijetí nakonec zvedli ruku jen čtyři stateční poslanci - Gertruda Sekaninová-Čákrťová, Božena Fuková, František Kriegel a František Vodsoň (ani jeden z nich nebyl členem branného a bezpečnostního výboru). Parlament se tak dobrovolně vrátil do

podřízené role, jakou zastával před obrodným procesem. Branný a bezpečnostní výbor sice již zrušen nebyl, ale stal se dalším z řady výborů, které jen plnily roli převodové páky komunistického vedení.

Osudy členů výboru z roku 1968 byly různé. Leopold Hofman byl v říjnu 1969 z vedení výboru odvolán, v květnu 1970 byl zbaven poslaneckého mandátu a podruhé vyloučen

37 Tamtéž, sign. 01-1-26, Dopis L. Hofmana adresovaný ministru vnitra J. Pelnáfovi, 16. 9. 1968.